

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio VIII. De correspondentibus uirtuti fidei, Et primo de dono
intellectus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

QVAESTIO VII.

De effectibus fidei, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de effectibus fidei. ET CIRCA hoc q̄runtur duo.

¶ Primo, Vtrum timor sit effectus fidei. ¶ Secundo, Vtrum purificatio cordis sit effectus fidei.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum timor sit effectus fidei.

AD PRIMVM sic procedit. Vt q̄ timor nō sit effectus

fidei. Effectus nō p̄cedit causā: sed timor p̄cedit fidem. dicitur. n. Ecl. 2. Qui timetis Deum, cre dit illi: ergo timor non est effectus fidei.

¶ 2 Præ. Idem non est causa contrariorum: sed timor & spes sunt contraria, vt supra * dictum est: fides autē generat spem, vt dicitur in * Glo. Matt. 1. ergo non est causa timoris.

¶ 3 Præ. Contrarium non est causa contrarij: sed obiectum fidei est quoddam bonum, quod est veritas prima: obiectum autem timoris est malum, vt supra dictum est: actus autem habet speciem ex obiecto secū dum supra * dicta: ergo fides non est causa timoris.

SED CONTRA est, quod dicitur Iacob. 2. Demones credunt, & contremiscunt.

RESPON. Dicendum, quod timor est quidā motus appetitiuæ uirtutis, ut supra * dictum est. Omnium autem appetitiuorum motuum principium est bonum, uel malum apprehensum. Vnde oportet q̄ timoris, & omnium appetitiuorū motū sit principium aliqua apprehensio. Per fidē autē fit in nobis quedā apprehensio de quibusdam malis poenalibus, quæ s̄m diuinū iudiciū inferuntur: & per hunc modū fides est causa timoris, quo qs̄ timet a Deo puniri, qui timor est seruilis. Est et̄ causa timoris filialis, quo quis timet separari a Deo, uel quo quis refugit se Deo cōparare, reuerēdo ipsū, inquantū per fidē hanc existimationē habemus de Deo, q̄ sit quoddā immensum, & altissimū bonum, a quo separari est pessimū, & cui uelle aquiri, est malum: sed primi timoris, s̄. seruilis, est causa fides informis, sed secundi timoris, s̄. filialis, est causa fides formata, quæ per charitatē facit hominem Deo adherere, & ei subijci.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ timor Dei non p̄t vniuersaliter p̄cedere fidē: q̄ si oīno ei⁹ ignorantia haberem⁹ quantū ad p̄mia, uel penas, de quibus per fidē instruimur, nullo modo eū timere mus. Sed supposita fide de aliquibus articulis fidei, puta, de excellētia diuina, sequit̄ timor reuerētia, ex quo sequit̄ vltimus, vt hō intellectū suum Deo subiciat ad credendū oīa, quæ sunt p̄missa Deo. vñ ibi sequitur. Et nō enacuabitur merces uestra.

AD SECYNDVM dicendum, quod idem s̄m contraria potest esse contrariorum causa, non autem idem secundum idem: fides autē generat spē, secundum quod facit nobis aſtimationem de p̄mijs, quæ Deus retribuit iustis. Est autem causa timoris, s̄m quod facit nobis aſtimationem de penis, quas peccatoribus infligere vult.

AD TERTIVM dicendum, q̄ obiectū fidei primum, & formale est bonum, quod est ueritas prima: sed materialiter fidei proponuntur etiam credenda quedam mala, puta, quod malum sit Deo non subijci, uel ab eo separari, & quod peccatores penalia male sustinebunt a Deo: & secundum hoc fides potest esse causa timoris.

ARTICVLVS II.

Vtrum purificatio cordis sit effectus fidei.

AD SECYNDVM sic procedit. Vt q̄ purificatio cordis nō sit effectus fidei. Puritas n. cordis p̄cipue in affectu consistit: sed fides in intellectu ē: ergo fides nō causat cordis purificationē.

¶ 2 Præ. Illud quod causat cordis purificationē, nō p̄t simul esse cū impuritate: sed fides simul potest esse cū impuritate peccati, sicut patet in illis, q̄ habēt fidē informē: ergo, fides non purificat cor.

¶ 3 Præ. Si fides aliquo mō purificat cor hu manū, maxime purificaret hominis intellectū: sed intellectu nō purificat ab obscuritate, cū sit cognitio enigmatica. ergo fides nullo mō purificat cor.

SED CONTRA est, quod dicit Petrus Act. 15. Fide purificans corda eorum.

RESPONDEO. Dicendum, quod impuritas uniuscuiusq̄ rei consistit in hoc, quod uilioribus immiscetur. Non n. dicitur argentum esse impurum ex permissione auri, per quā melius redditur, sed ex permissione plumbi, uel stanni. Manifestū est autē q̄ rationalis creatura dignior est omnibus tēporalibus, & corporalibus creaturis: & ideo impura redditur ex hoc, quod tēporalibus se subijcit per amorē: a qua quidē impuritate purificatur per contrariū motū, dū. s̄. tendit in id, qd̄ est supra se, s̄. in Deum, in quo quidem motu primū principium est fides. Accedentem n. ad Deum oportet credere, ut dicitur Heb. 11. & ideo primum principium purificationis cordis est fides, qua purificatur impuritas erroris, quæ si perficiatur per charitatē formatam, perfectam purificationem causat.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod ea, q̄ sunt in intellectu, sunt principia eorū, quæ sunt in affectu, inquantū. s̄. bonū intellectus mouet affectum.

AD II. dicendū, quod fides ēt informis, excludit quandam impuritatem sibi oppositam, s̄. impuritatem erroris, quæ contingit ex hoc, qd̄ intellectus humanus inordinate inhæret rebus se inferioribus, dum. s̄. uult secundum rōnes rerum sensibiliū mereri diuina: sed quando per charitatē formatam, tunc nullā impuritatem secum cōpatit̄: q̄a uniuersa delicta operit charitas, ut dicit̄ Prouer. 10.

AD TERTIVM dicendum, quod obscuritas fidei non pertinet ad impuritatem culpæ, sed magis ad naturalem defectum intellectus humani secundum statum p̄sēntis uitæ.

QVAESTIO III.

De dono intellectus, & scientie, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandū de dono intellectus & scientie quæ respondent uirtuti fidei.

ET CIRCA donum intellectus quæ runtur octo. ¶ Primo, Vtrum intellectus sit donum Spiritus sancti.

Super quæst. octaua articulum primū.

IN quæstione 8. art. 1. retine sententiam numerū eorum, in quibus, & quæ legere facit donū intellectus. Hæc siquidē omnia comprehendere uidetur, quæ intellectus pro fidei bono penetrare p̄t. Nam vel in accidentib⁹, vel ver bis

4. di. 14. quo. 2. at. 4. ad. 3. & ueri. q. 28. ar. 1. ad 6.

bis, uel figuris, sicut si
 milibus, uel sensibili-
 bus, uel effectibus,
 uel causis latet quae
 etiam latent. Et sub
 accidentibus quidem
 legendo comprehendimus
 substantias, siue etiam
 quodcumque aliud acci-
 dens latet. Sub uerbis
 sensus literalis aperitur.
 Sub figuris tres reliqui
 sensus patent. scilicet mor-
 ralis, allegoricus, & ana-
 gogicus, & literalis sub
 parabola. Ex sensibili-
 bus intelligibilibus tot
 capimur. In causis uero
 effectus, & e conuerso
 spiritus, adeo ut nihil
 pretermisum occurat.
 Extendit siquidem se
 intellectus donum ad pen-
 etrandum omnia, ad qua
 cunque iudicanda, uel
 applicanda, sapientia,
 scientia, & consilium se
 extendunt, & rursus ad
 omnia, quibus fides assen-
 dit.

9. dist. 9. q. 2.
 ar. 2. q. 1. & 1.
 fa. l. c. 2.

li. 6. e. 6. co. 5.

C. 4. parum a
 prin.

Cap. 7. inter
 principium
 & medium.

li. 5. de anima
 sext. 46. co. 2.

De 753.
 lib. 3. de aia,
 tex. 26. to. 2.

aliqd pringere potest. Indiget ergo homo
 mine, ut ulterius penetret ad cognoscendum
 naturale cognoscere non ualeat. Et
 supernaturale homini datur, uocat donum
 AD PRIMVM ergo dicendum, quod
 naturalis nobis inditum statim cognoscimus
 principia communia, quae sunt naturaliter
 sed quia homo ordinatur ad beatitudinem
 naturalem, ut supra dictum est, necesse est
 homo ulterius pertingat ad quaedam alia
 hoc requiritur donum intellectus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum intellectus sit donum
 Spiritus sancti.

AD PRIMVM sic procedi-
 tur. Videtur, quod intellectus
 non sit donum Spiritus sancti.
 Donum gratuita distinguntur
 a donis naturalibus: superaddu-
 tur. n. eis: sed intellectus est qui-
 dam habitus naturalis in anima, quo cognoscun-
 tur principia naturaliter nota, ut patet in 6. Eth. et
 go non debet poni donum spiritus sancti.

AD SECUNDVM Dicendum, quod
 tionis semper incipit ab intellectu, & tunc
 ad intellectum. Ratiocinatur enim pro-
 ex quibusdam intellectibus: & tunc ratio-
 sus perficitur, quando ad hoc peruenimus
 telligamus id, quod prius erat ignotum. Quod
 go ratiocinamur, ex aliquo procedenti
 procedit. Donum autem gratia non patet
 lumine naturae, sed superaddit ei, quali
 & ideo in superadditio non dicitur, sed magis
 ctus: quia ita se habet lumen superadditum
 nobis supernaturaliter innotescit, sed
 me naturale ad ea, quae primordially cognoscuntur
 AD III. Dicendum, quod uoluntas
 pliciter appetituum motu absque delectatione
 alicuius excellentiae: sed intellectus nominatim
 dam excellentiam cognitionis penetrat
 ma. Et ideo supernaturale donum magis
 tur nomine intellectus, quam nomine uoluntatis.

ARTICVLVS II.

Utrum donum intellectus possit simul
 esse cum fide.

AD SECUNDVM sic pro-
 ceditur. Videtur, quod
 donum intellectus non simul ha-
 beat cum fide. Dicitur enim Aug. in
 li. 83. Questionum, quod quid intel-
 ligitur, intelligentis comprehen-
 sione finitur: sed id quod creditur
 non comprehenditur, sed illud
 Apostoli ad Phil. 3. Non quia
 comprehendere, aut perfectus
 sum, ergo uel quod fides, & intel-
 lectus non possint esse in eodem.

2. Praet. Omne quod intelligitur
 intellectu, uel naturaliter: sed fi-
 des est de non apparentibus, ut su-
 pra dictum est: ergo fides non potest
 simul esse in eodem cum intellectu.

3. Praet. Intellectus est certior,
 quam scientia: sed scientia, & fi-
 des non possunt esse de eodem,
 ut supra dictum est: multo ergo
 minus intellectus, & fides.

SED CONTRA est, quod Graecus
 dicit in li. Moralium. Videmus,
 quod intellectus de auditis me-
 tem illustrat: sed aliquis habens
 fidem potest esse illustratus me-
 te circa audita. Unde dicitur Luc. 10.
 ult. quod dominus aperuit discipulis
 suis sensum, ut intelligeret scripturas:
 ergo intellectus potest simul esse cum fide.

RESPON. Dicendum, quod hic
 duplici distinctione est opus. Vna
 dem ex parte fidei: alia autem ex

dam habitus naturalis in anima, quo cognoscun-
 tur principia naturaliter nota, ut patet in 6. Eth. et
 go non debet poni donum spiritus sancti.
 2. Praet. Dona diuina participantur a creaturis
 secundum earum proportionem & modum, ut patet per
 Dion. in li. 7. de Diu. no. sed modus humanae natu-
 ra est, ut non simpliciter ueritatem cognoscat, quod
 pertinet ad rationem intellectus, sed discursiue, quod
 est proprium rationis, ut patet per Dion. in 7. c. de di-
 no. ergo cognitio diuina, quae hominibus datur,
 magis debet dici donum rationis, quam intellectus.
 3. Praet. In potentiis animae intellectus contra uolun-
 tatem diuiditur, ut patet in 3. de Anima: sed
 nullum donum Spiritus sancti dicitur uoluntas:
 ergo est nullum donum Spiritus sancti dicitur intellectus.

SED CONTRA est, quod dicitur Isa. 11. Reque-
 scet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiae & intel-
 lectus.

RESPON. Dicendum, quod nomen intellectus
 quaedam intimam cognitionem importat. Deum
 intelligere, quasi intus legere: & hoc manifeste pa-
 ter considerantibus differentiam intellectus, & sci-
 entiae. Nam cognitio sensitiua occupatur circa qua-
 litates sensibiles exteriores, cognitio autem intellectus
 ua penetrat usque ad essentiam rei. Obiectum autem
 intellectus est, quod quid est, ut dicitur in 3. de Anima.
 Sunt autem multa genera eorum, quae interiorius
 latent, ad quae oportet cognitionem hominis, qua
 si intrinsecus penetrare. Nam sub accidentibus latent
 natura rei substantialis, sub uerbis latent significa-
 ta uerborum, sub similitudinibus, & figuris latet
 ueritas figurata. Res. n. intelligibiles sunt quodam
 modo interiores respectu rerum sensibilibus, quae
 exterius sentiuntur, & in causis latent effectus, &
 e conuerso: unde respectu horum omnium potest dici
 intellectus. Sed cum cognitio hominis a sensu
 incipiat nisi ab exteriori, manifestum est, quod quanto
 lumen intellectus est fortius, tanto potest magis ad
 intima penetrare. Lumen autem naturale nostri intel-
 lectus est finitas uirtutis. unde usque ad terminatum

H

I

K

fu Christi inter se-
culario spectantia
ad fidem, accipio
he in quantum fue-
runt hominis. Nam
in quantum fuerunt
hominis Dei, in que
hominis non ueni-
t. Constat enim, quod
intellectus perfectus in
uia non contingit.
Licet enim beata Vir-
go sentire se parere
uirginitatem, fide tamen
teneat se parere ho-
minem Deum. Et si-
militer licet Aposto-
lus, et alii uideret Ie-
sum Nazarenum cru-
cifixum, fide tamen
tenebant Deum cru-
cifixum, si tamen cre-
debant, & sic de al-
liis. Tenent tamen
credere non solum
illa, que illi credide-
runt, sed & que uide-
runt. Et dicitur secunda
reuerentia ad fi-
dem, quia ordinata
ad fidei Trinitatis, &
inarnationis filii
Dei Terrio, quod il-
lus intelligere, qd
in littera uocatur im-
perfectum, potest
referri ad duo obic-
ta, uel ad ea, que
sunt in se, uel ad ex-
teriora. Si referatur
ad ea que sunt in se,
constat, quod im-
perfecta intellectio
est: quoniam non
constituit uisionem
eorum, & hoc in-
tendit littera. Sed
si referatur ad ex-
teriora, sic est perfecta
intellectio, quoniam
cum ueritas scibi-
lium non contrarie
tur secundum rem
ueritatis fidei, nec
subterfugiat intel-
lectum nostrum natu-
ralem, & omnem ap-
parentem contrarie-
tatem ueritatis fidei
perfecte uidere, &
intelligere possu-
mus non esse uera:
quia aut confurgit
de falso conceptu,
quem habemus de
creaturis, & illius fal-
situdinem deprehende-
re possumus: aut co-
ntrarie ueritate,
seu uero conceptu
creaturarum: & cum non
conferat ex meritis
ueritatis, quia ue-
rum uero non est co-
trarium, restat ut
comprehensio ue-
ritatis, & quodquid
est illius scibilis, de-
prehendere possim?
contrarietatem esse
non esse ueram. Ra-
tio enim quod quid
est, soluit omnes dif-
ficultates de re, &

ARTICVLVS III.
*Utrum donum intellectus sit speculati-
uum tantum, an etiam practicum.*

AD TERTIVM sic procedi-
tur. Videtur, quod intelle-
ctus, qui ponitur donum Spiritus
sancti, non sit practicus, sed specu-
latiuus tantum. Intellectus, n.
ut Gregor. * dicit in primo Mo-
ralium, altiora quaedam penetrat:
sed ea, que pertinent ad intelle-
ctum practicum, non sunt alta,
sed quedam infima. singularia,
circa que sunt actus, ergo intel-
lectus, qui ponitur donum, non
est intellectus practicus.
¶ 2 Præ. Intellectus, qui est do-
num, est dignius aliquid, quā in-
tellectus, qui est uirtus intellectualis:
sed intellectus, qui est uirtus in-
tellectualis, est solum circa neces-
saria, ut patet per Philosophum in
6. Ethicorum. * ergo multo ma-
gis intellectus, qui est donum, est
solum circa necessaria: sed intel-

A lectus practicus non est circa ne-
cessaria, sed circa contingentia
aliter se habere, que opere hu-
mano fieri possunt: ergo intelle-
ctus, qui est donum, non est in-
tellectus practicus.

¶ 3 Præ. Donum intellectus illu-
strat mentem ad ea, que naturalē
rōnem excedunt: sed operabilia
humana, quorum est practicus
intellectus, non excedunt natura-
lē rōnem, que dirigit in rebus
agendis, ut ex supra dictis patet.
ergo intellectus, qui est donum,
non est intellectus practicus.

SED CONTRA est, quod
in psal. uo. dicitur. Intellectus bo-
nus omnibus facientibus eum.

RESPON. Dicendum, quod
sicut dictum est, donum, quod
sicut dictum est, donum, quod
intellectus non solum se hēt ad ea, q
primò, & principaliter cadunt
sub fide, sed et ad oia, que ad fi-
dē ordinantur. Operationes autē
bonæ quendam ordinem ad fi-
dem habent. Nam fides per dile-
ctionē operatur, ut Apostolus
dicit ad Galatas 5. Et iō donum
intellectus est ad quedam opera
bilia se extendit: non quidem ut
circa ea principaliter ueriset, sed
inquantum agendis regulamur
rōnibus æternis, quibus conspi-
ciendis, & cōsulendis, sicut Aug.
12. De Trinit. * iheret superior rō,
que dono intellectus perficit.

AD PRIMVM ergo dicen-
dum, quod operabilia humana,
secundum quod in se considerā-
tur, non habent aliquam excellē-
tiam altitudinem: sed secundū qd
referuntur ad regulā legis æter-
næ, & ad fidem beatitudinis di-
uinæ, sic altitudinem habēt, ut
circa ea possit esse intellectus.

AD SECVDVM dicendum,
quod hoc ipsum pertinet ad di-
gnitatem doni, qd est intellectus,
quod intelligibilia æterna, uel
necessaria cōsiderat non solum sicut
qd in se sunt, sed et sicut sunt
regule qd humanorū actuum:
ga quāto uirtus cognoscitiua ad
plura se extendit, tāto nobilior ē.

AD IIII. dicendū, qd regula hu-
manorū actuum est rō humana,
& lex æterna, ut supra dictū est.
Lex autē æterna excedit natura-
lem rōnem, & iō cognitio huma-
norum actuum secundū quod
regulata lege æterna, excedit na-
turalē rōnem, & indiget superna-
turali lumine doni Spiritus sancti.

ARTICVLVS IIII.
*Utrum donum intellectus insit omni-
bus habentibus gratiam.*

AD QUARTVM sic proce-
ditur. Vt, qd donum intel-

ex re accidentes.
Consequens est, ut
perfecte intellige-
re, & uidere possu-
mus, nullum esse in
his, que extra fidem
nobis sunt per uia,
obstaculum, prohib-
ens credibilitatem
eorum, que sunt
fidei: ac per hoc ui-
demus non esse ex
his: & propter hæc
ab his que sunt fi-
deirece sedum. Idē
ergo intelligere, quo
nihil esse fidei con-
trariū penetramus,
est intelligere imp-
fecte ea, que sunt
fidei ut in littera di-
citur: & cum hoc est
intelligere perfecte
ipsa apparentia, non
est esse contraria, non
que sunt fidei.

¶ Super quæst. oñ-
uæ articulum ter-
tium.

IN arti. 3. nota di-
ligentissime do-
ctrinam hæc, &
singularissime rōne
redditam in calce re-
sponsionis ad Secun-
dum. I quia quanto
uirtus cognoscitiua
ad plura se extendit,
tanto est nobilior:
& considera, quod
loquitur ad litteram
de practico & specu-
latiuo: & percipe
quam bene dixerit,
quod fides, & theo-
logia altior habitus
est, quā practica, &
speculatiua: quod
etiam inferius con-
firmatur, & clarius
exprimitur, cum de
dono sapientia tra-
ctatur.

¶ Super quæstio. oñ-
uæ articuli quar-
tum.

IN ar. 4. dubium
occurrit circa rō-
ne allatā i littera,
ad ostendendā ne-
cessitatem doni in-
tellectus in habiti-
bus gratiam: quia
necesse est i intel-
lectu cognitionē ue-
ritatis supernatura-
lis exitere. Vt si qui-
dem hæc rō nulla
quia dici potest, qd
cognitionem super-
naturalem necessariā
ad rectā uoluntatē
fides facit, & non
est opus alio dono.

¶ Ad hoc dicitur, quod
ad rectam uolunta-
tem non sufficit re-
ctitudo fidei p seip-
sam, sed exigitur re-
ctitudo fidei p seip-
sam.

Li. 3. Mora. cap. 36. ante medium.

fam, & subseruiens sibi donu. Addit sig- de donu intellectus sup. fide, recta existimacione practice de Deo ex charitate amando, vt in sequenti articulo dicitur. Et si dica- tur, qd hoc facit fides est non informis, nisi formata: dicendum est, qd hoc facit fides formata, sed non p se ipsa immediate, sed mediate dono intel- lectus. Et si ulterius queratur ratio, qua- re fides formata per se ipsam ad hoc non sufficit, dicitur qd hoc est pp imperfe- ctam participacione di- uini luminis in lumi- ne fidei. Ex eo naq; qd vni in superiori participatur diuini luminis inferius, oportet qd lumē fidei, si ad hoc se extendit, vt rectam existimacione practice in intellectu mo- to a perfecta voluntate faciat, vt velut multiplicati per lumē doni intellectus hoc assequat. Signi- aut huius est, qd fides formata non differt ab informi penes id, quod se tenet ex parte intellectus, sed vo- luntatis. Ex hoc n. subsumendo, qd fides informis caret ex ta- li existimacione, & talis existimacio ad intellectum pertinet videbitur, qd cogitue aliud lumen. I. doni intellectus additur.

Li. 3. Mora. c. 36. parum a medio.

Li. 1. retrat. c. 23. circa fi. 10. 7. & li. de Prædest. s. au. c. 1. 7. Lib. 3. text. 34. & 49. mo. 2.

In eodē articulo in responsi sic ad em, du- bitu occurrit, quo pa- cto verificat, qd oēs habentes fidē, intelli- gūt ea esse credēda, & qd ab eis nullo mo- do est deuidā. Neutrum. n. horū ab oī- bus fidelibus intelli- gitur, siue de perfe- cto, siue de imperfe- cto intelligere iuxta præcedentis articuli distinctionem sit ser- mo. Et de perfecto quidē satis constat de imperfecto autē pro- barur, quia non oēs fideles intelligūt ve- ritati corū, que sunt fidei, nō cōtrariari ea qd extrinsecus appa- rent: sed hoc theolo- gorū fidelū vix est. Ad hoc dī dupliciter. Primo, qd hic est sermo de intelligere imperfecto, & qd hoc est eō omnibus habentibus fidē, si sana interpretatione per- ceptantur. Intellige- re. n. quæ exterior ap-

lectus nō insit oīb. hēntib. grām Dicit. n. Greg. 2. Moralū, qd do- nū intellectus dat cōtra hebetu- dinē mentis: sed multi habētes grām, adhuc patiuntur mētis he- betudinē: ergo donū intellectus nō est in oīb. hēntibus grām.

¶ 2 Præter. Inter ea, qd ad cognitio- nem pertinent, sola fides vī esse necessaria ad salutem, quia per fi- dem Christus inhabitat in cor- dibus nostris, vt dī ad Ephes. 3. sed non oēs hēntes fidē, hēnt donum intellectus: imō qui cre- dunt, dēnt orare vt intelligāt, si- cut Aug. dicit in lib. de Tri. ergo donū intellectus non est necessa- rium ad salutem: non ergo est in omnibus habentibus grām.

¶ 3 Præter. Ea quæ sunt cōia oīb. habentibus grām, nunquā ab habentibus grām subtrahun- tur: sed gratia intellectus, & alio- rū donorū aliqñ se vtiliter sub- trahit. Qñq; n. dū sublimia itelli- gēdo i clationē se aūs erigit, in rebus imis, & vilibus graui hebe- tudine pigrescit, vt Greg. dicit I. 2. Moral. ergo donū intellectus nō est in oīb. hēntibus grām.

SED CONTRA est, quod dī in Psal. 81. Nescierunt, n. q; intel-lexerunt, in tenebris ambulāt: sed nullus habens grām ambulat in tenebris, secundum illud Ioā. 8. Qui sequitur me, nō ambulat in tenebris: ergo nullus habens grām, caret dono intellectus.

RESP. Dicendum, qd in oīb. habentibus grām necesse est esse rectitudinem voluntatis, quæ per grām pparatur voluntas hominis ad bonum, vt Aug. dicit. Voluntas aut nō pōt recte or- dinari in bonū, nisi præexistente aliqua cognitione veritatis, quæ obiectū voluntatis est bonū in- tellectus, ut dī i 7. de Aīa Sicut aut p donū charitatis Spiritus san- ctus ordinat volūtātē hominis, vt directe moueatur in bonum quoddam supernaturale: ita ēt p donum intellectus, illustrat men- tē hoīs, vt cognoscat veritatem quādā supernaturalē, in qd oportet tendere voluntatē rectā. Et iō sicut donum charitatis est in oī- bus hēntibus grām gratū facien- tem, ita etiā donum intellectus.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd aliqui habentes grām gratum faciētem possunt hebetudinē pati circa aliqua, quæ sunt præter necessitatem salutis: sed circa ea, qd sunt de necessitate salutis, suf- ficienter instruuntur a Spiritu- sancto, secundum illud 1. Ioā. 2. Vñctio eius docet vos de oībus.

AD SECVNDVM dicendū, qd etsi

hō oēs hēntes fidē, plene intelli- gāt ea, qd proponunt credēda, & qd ab eis nullo mo est deuidā.

AD TERTIVM dicendū, qd donū intellectus nunquā se subtrahit sanctis circa ea, qd sunt necessaria ad salutem: sed circa alia interdū se subtrahit, ut non omnia ad liquidum per intellēctum pererrare possint, ad hoc qd superbie materia subtrahat.

ARTICVLVS V.

¶ 1. Primum donum intellectus inueniatur etiam in non habentibus gratiam gratum faciētem.

AD QVINTVM sic pro- ceditur. Vī qd intellectus donum inueniatur ēt in nō hēntibus grām gratū faciētem. Aug. enim exponēs illud * Psal. 118. Concupiuit aīa mea desiderare iustificaciones tuas, dicit. Præu- lat intelledus, & tarde sequit hu- manus atq; infirmus affectus: sed in oībus habentibus, grām gratū faciētem est promptus affectus pp charitatem: ergo donū intel- lectus pōt esse in his qui nō ha- bent gratiam gratum faciētem.

¶ 2 Præter. Danielis 3. dī, qd in- telligentia opus est in uisione pro- phetica, & ita vī quod prophe- tia non fit sine dono intellectus: sed prophetia pōt esse sine gra- tia gratum faciētem, ut patet Mat- th. 7. ubi dicitur, In noīe tuo prophetauimus, nō dicitur: Nūq; noui uos. ergo donū intellectus pōt esse sine grā gratū faciētem.

¶ 3 Præter. Donū intellectus in- det uirtuti dei, sicut in illud Ila. 7. se- cū dū aliam literam, Nisi credi- deritis, nō intelligetis: sed fides pōt esse sine gratia gratū faciē- tem: ergo ēt donum intellectus.

SED CONTRA est, qd Domi- nus dicit Io. 6. Oīs qui audiuit a- Pfrē, & dicit, uenit ad me: sed p intellectū audita addiscimus, uel penetramus, ut patet p Gre. * in primo Moralū: ergo quicq; hēt intellectus donū, uenit ad Christū, qd nō ē sine grā gratū faciētem: ergo donū intellectus non est sine grā gratū faciētem.

RESPON. dicendū, quod si- cut supra dicitur est, dona Spiritu- sancti perficiūt aīam, sicut in qd est bene mobilis a spū sancto. Sic ergo intellectuāle lumen gratie ponit donū intellectus, inquan- tū intellectus hominis est bene mobilis a Spiritu sancto. Hmōi- at motus cōsideratio in hoc est qd hō apphēdat ueritatē circa dē. Vñ nisi usq; ad hoc moueat

Ad hoc dicitur qd ly non solum, non excludit omne aliud actum, sed actum ulteriores, de quo est sermo. Ite est estimatioem praefere de sine ultimo, quasi diceret, quod si des peruenit usque ad ultimum solum, & non pertranfit vsq; ad rectam praefere estimatioem de Deo, quam habet quilibet in gratia existens. Et per hoc patet, quod obiecto nihil obstat huiusmodi.

a Spiritu sancto intellectus humanus, ut rectam estimationem de fine habeat, non dum confectus est donum intellectus: quantumque ex illustratione Spiritus sancti alia quadam praegambula cognoscatur. Rectam autem estimationem de ultimo fine non habet nisi ille qui circa finem non errat, sed ei firmiter inhaeret tanquam optimo, quod est solum habetis gratiam gratum facientem. Sicut est in moralibus rectam estimationem habet homo de fine per habitum uirtutis, unde donum intellectus habet nullus sine gratia gratum faciente.

AD PRIMUM ergo dicitur, quod Augustinus nominat intellectum quemcumque illustrationem intellectualem, quae tamen non pertingit ad perfectam doni rationem, nisi usque ad hoc mens hominis deducatur, ut rectam estimationem habeat homo circa finem. AD SECUNDUM dicendum, quod intelligentia, quae necessaria est ad prophetiam, est quaedam illustratio mentis circa ea, quae prophetis reuelantur: non est autem illustratio mentis circa estimationem rectam de ultimo fine, quae pertinet ad donum intellectus. AD TERTIUM Dicendum, quod fides importat solum assensum ad ea, quae proponuntur: sed intellectus importat quaedam perceptionem ueritatis, quae non potest esse circa finem, nisi in eo qui habet gratiam gratum facientem, ut dictum est: & ideo non est similis ratio de intellectu, & fide.

AD PRIMUM ergo dicitur, quod Augustinus nominat intellectum quemcumque illustrationem intellectualem, quae tamen non pertingit ad perfectam doni rationem, nisi usque ad hoc mens hominis deducatur, ut rectam estimationem habeat homo circa finem. AD SECUNDUM dicendum, quod intelligentia, quae necessaria est ad prophetiam, est quaedam illustratio mentis circa ea, quae prophetis reuelantur: non est autem illustratio mentis circa estimationem rectam de ultimo fine, quae pertinet ad donum intellectus. AD TERTIUM Dicendum, quod fides importat solum assensum ad ea, quae proponuntur: sed intellectus importat quaedam perceptionem ueritatis, quae non potest esse circa finem, nisi in eo qui habet gratiam gratum facientem, ut dictum est: & ideo non est similis ratio de intellectu, & fide.

ARTICULVS VI.

Utrum donum intellectus distinguatur ab alijs donis.

AD SEXTUM sic proceditur. Videtur, quod donum intellectus non distinguatur ab alijs donis. Quorum non opposita sunt eadem, ipsa quoque sunt eadem: sed sapientia opponitur stultitia, hebetudini intellectus, praecipitationi consilium, ignorantiae scientia, ut patet per Greg. 2. Moralium. Non uidentur autem differre stultitia, hebetudo, ignorantia, & praecipitatio. ergo nec intellectus distinguitur ab alijs donis.

¶ 2 Praet. Intellectus qui ponitur uirtus intellectualis, differt ab alijs intellectualibus uirtutibus per hoc sibi proprium, quod est circa principia per se nota: sed donum intellectus non est circa aliqua principia per se nota, quia ad ea, quae naturaliter per se cognoscuntur, sufficit naturalis habitus primorum principiorum. Ad ea uero quae supernaturalia sunt, sufficit fides, quae articuli fidei sunt sicut prima principia in supernaturali cognitione, sicut dictum est: ergo donum intellectus non distinguitur ab alijs donis intellectualibus.

¶ 3 Praet. Ois cognitio intellectualis uel speculatiua, uel practica:

sed donum intellectus habet se ad utrumque, ut dictum est: ergo non distinguitur ab alijs donis intellectualibus, sed oēs in se complectitur. SED CONTRA est, quod quaecumque connumerantur ad inuicem, oportet ea esse aliquo modo ab inuicem distincta, quia distinctio est principium numeri: sed donum intellectus connumeratur alijs donis, ut patet infra. ergo donum intellectus est distinctum ab alijs donis.

RESPON. Dicitur, quod distinctio doni intellectus ab alijs tribus donis, scilicet pietate, fortitudine, & timore, manifesta est, quia donum intellectus pertinet ad uicem cognoscitiua, illa uero tria pertinent ad uicem appetitiuam. Sed distinctio huius doni intellectus ad alia tria, scilicet sapientiam, scientiam, & consilium, quae est ad uicem cognoscitiua pertinet, non est adeo manifesta. Vnde ait qui uisus, quod donum intellectus distinguatur a dono scientiae, & consilii per hoc, quod illa duo pertinent ad practica cognitionem, donum autem intellectus ad speculatiua. A dono uero sapientiae, quod est ad speculatiua cognitionem pertinet, distinguitur in hoc, quod ad sapientiam pertinet iudicium, ad intellectus uero capacitas intellectus eorum, quae proponuntur, seu penetratio ad intima eorum, & secundum hoc supra numerum donorum assignauimus. Sed diligenter intuenti, donum intellectus non solum se habet circa speculanda, sed etiam circa operanda, ut dictum est. Et similiter et donum scientiae circa utrumque se habet, ut infra dicitur: & ideo oportet aliter eorum distinctionem accipere. Oportet enim haec quatuor dona ordinantur ad supernaturalem cognitionem, quae in nobis per fidem fundatur. Fides autem est ex auditu, ut dicitur Ro. 10. Vnde oportet aliqua proponi homini ad credendum non sicut uisa, sed sicut audita, quibus per fidem assentiat. Fides autem primo quidem & principaliter se habet ad ueritatem primam: secundario ad quaedam circa creaturas consideranda: & ulterius se extendit etiam ad directionem humanorum operum, in quibus per dilectionem operatur, ut ex dictis patet. Sic ergo circa ea, quae fidei proponuntur credenda, duo requiruntur ex parte nostra. Primo quidem, ut intellectus penetrentur, uel capiantur: & hoc pertinet ad donum intellectus. Secundo autem, oportet ut de eis homo habeat iudicium rectum, ut aestimet his esse inhaerendum, & ab eorum oppositis recedendum. Hoc ergo iudicium quantum ad res diuinas pertinet ad donum sapientiae: quantum uero ad res creatas, pertinet ad donum scientiae: quantum uero ad applicationem ad singularia opera pertinet ad donum consilii.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod praedicta distinctio eorum, quae Gregorius ponit eis esse opposita, hebetudini eorum, quae Gregorius ponit eis esse opposita. Hebetudo enim acuitati opponitur. Dicitur enim per similitudinem intellectus acutus, quoniam potest penetrare ad intima eorum, quae proponuntur. Vnde hebetudo mentis est, per quam mens ad intima penetrare non sufficit. Stultus autem dicitur hoc, quod per ueritatem iudicat circa communem finem uitae: & ideo proprie opponitur sapientiae, quae facit rectum iudicium circa uniuersalem causam. Ignorantia uero importat defectum mentis etiam circa quaecumque particularia: & ideo opponitur scientiae, per quam homo habet rerum iudicium circa particulares causas. Circa creaturas. Praecipitatio uero manifeste opponitur consilio, per quod homo ad actionem non procedit nisi deliberatione rationis.

AD II. dicendum, quod donum intellectus est circa prima principia cognitionis gratuite, aliter tamen quam fides. Nam ad fidem pertinet eis assentire: ad donum uero intellectus pertinet mente penetrare ea quae dicitur. AD III. dicendum, quod donum intellectus pertinet ad

ueritatem, quae author tractat seipsum quod ad distinctionem donorum in prima secta de positam, ut ibi etiam notauimus.

Art. 1. huius quae.

1. q. 68 ar. 4. D. 114. Art. 2. huius quae. Art. 3. q. sequen.

q. 7. arti. 1. & 6. ad 1. & q. 4. arti. 2. ad 3. & ar. 5.

Loco citato in argu.

ad utraq[ue] cognitionem, si speculatiuam, & practi-
cam, non quantum ad iudicium, sed quantum ad
apprehensionem, ut capiantur ea quae dicuntur.

Super quae actus
articulum septimū
de octauum.

ARTICVLVS VII.

Utrum dono intellectus respondeat se-
xta beatitudo, scilicet, Beati mundo
corde &c.

In 7. aut & 8. arti-
culis nihil scribe-
dum occurrit, ni-
si q[ui] Nonnū caueant
in respōsōe ad lectū-
dum 8. articuli ab er-
rore incurrēdo per il-
la uerba. Fides nō p[er]
uniuersaliter praece-
dere intellectu. Nā si
per intellectum hic
intelligerent donum
intellectus, errarent:
quoniam fides praece-
dit & natura, & te-
pore quandoque do-
num intellectus, ad
qd' nō spectat quod
cunque intelligere,
sed intellectiois per-
fectio, saltem respec-
tu ultimi finis, quae
est propria his, qui
sunt in gratia, ut pa-
teret dictis. Sed in-
telligit author per i-
tellectum, omnem
actum percipiendi,
qui natus est perfici
per donū intellectus:
& ideo appositū ly
uniuersaliter. Natum
siquidem est intelle-
ctus donum perficere
omnem perceptio-
nem intellectuam
spontaneam ad fidē,
sive illa praecedat, si-
ue subsequatur do-
num intellectus.

21. q. 9. ar. 3.
cor. si & ad
1. Et 3. dist. 4.
q. 1. art. 4. &
6. cor.

2. 2. q. 3. ar. 2.

*Li. 1. e. 9. pa-
rē ante me-
dium to. 4.

P. S. q. 9. ar.
2. & 4.

AD SEPTIMUM sic procedit.
Videtur, quod dono intelle-
ctus non respondeat beatitudo se-
xta, scilicet Beati mundo corde, quoniam
ipsi Deum uidebunt. Munditia
n. cordis maxime ut pertinet ad
affectum: sed donū intellectus nō pri-
net ad affectum, sed magis ad utel-
lectiuā. ergo praedicta beatitudo nō
responderet dono intellectus.

¶ 1. Præ. Actus. dicitur. Fide purificas
corda eorum: sed per purificatio-
nem cordis acquirunt munditia
cordis: ergo praedicta beatitudo
magis pertinet ad ueritatem fidei,
quam ad donum intellectus.

¶ 2. Præ. Dona Spiritus sancti per-
ficiunt hominē in praesenti uita: sed
uiso Dei nō pertinet ad uitā pra-
sentē: ipsa n. beatorum facit, ut supra
habitu est. ergo sexta beatitudo
contingens uisionem Dei, non
pertinet ad donum intellectus.

¶ 3. Præ. Dona Spiritus sancti per-
ficiunt hominē in praesenti uita: sed
uiso Dei nō pertinet ad uitā pra-
sentē: ipsa n. beatorum facit, ut supra
habitu est. ergo sexta beatitudo
contingens uisionem Dei, non
pertinet ad donum intellectus.

¶ 4. Præ. Dona Spiritus sancti per-
ficiunt hominē in praesenti uita: sed
uiso Dei nō pertinet ad uitā pra-
sentē: ipsa n. beatorum facit, ut supra
habitu est. ergo sexta beatitudo
contingens uisionem Dei, non
pertinet ad donum intellectus.

SED CONTRA est, quod Au-
gustinus dicit in li. 7. de sermone Domini
in monte. Sexta operatio Spiritus
sancti, quae est intellectus, conuenit mun-
ditia cordis, qui purgato oculo pos-
sunt uidere, quod oculus non uidit.

RESPON. Dicendum, quod
in sexta beatitudine, sicut & in ali-
is, duo continentur. Vnum per
modum meriti. scilicet munditia cordis,
aliud per modum
premi. uisio Dei, ut supra dictum est. Et utrumque
pertinet aliquo modo ad donum intellectus. Est n.
duplex munditia, una quidem praebula, & dispo-
sitiua ad Dei uisionem, quae est depuratio affectus
ab inordinatis affectionibus. Et haec quidem mun-
ditia cordis fit per uirtutes, & dona, quae pertinent ad
uim appetitiuam. Alia uero munditia cordis est,
quae est quasi completiua respectu uisionis diuinae.
Et hoc quidem est munditia mentis depurate a pha-
ntasmatis & erroribus, ut scilicet ea, quae de Deo
proponuntur, non accipiantur per modum corpora-
lium phantasmatum, nec secundum haereticas
peruersitates. Et hanc munditiam facit donum in-
tellectus. Similiter etiam duplex est Dei uisio, u-
na quidem perfecta, per quam uidentur Dei essen-
tia. Alia uero imperfecta, per quam etsi non uideamur
de Deo quid est, uideamus tamen quid non est:
& tantum in hac uita Deum perfectius cognoscimus,
quanto magis intelligimus eum excedere quicquid
intellectu comprehenditur. Et utraque Dei uisio
pertinet ad donum intellectus. Prima quidem ad
donum intellectus consummatum, secundum quod
erit in patria: secunda uero ad donum intellectus in-
choatum, secundum quod habetur in uita. Et per hoc
patet responsio ad obiecta. Nam primae duae rationes
procedunt de prima munditia. Tertia uero de perse-
cta Dei uisione. Dona autem, & hmoi nos perficiunt

secundum quandam inchoationem, & in-
plebuntur, ut supra dictum est.

ARTICVLVS VIII.

Utrum in fructibus fides respondeat dono
intellectus.

AD OCTAVUM sic proceditur. Videtur
fructibus fides non respondeat dono
intellectus. n. est fructus fidei. Dicitur. Iam
deritis, non intelligetis. secundum aliam
interpretationem nos habemus. Si non credideritis, non
pateritis. non ergo fides est fructus intellectus.

¶ 1. Præ. Prius non est fructus intellectus
uidetur esse prior intellectu, quia fides est
tutum totius spiritualis aedificii, ut supra
ergo fides non est fructus intellectus.

¶ 2. Præ. Plura sunt dona pertinentia ad in-
tellectum: sed inter fructus non
nō prius ad intellectum. f. fides, oia uero alia
ad appetitum: ergo fides non magis ut respon-
det intellectu, quam sapientie, uel scientie.

SED CONTRA est, quod finis unitus
intellectus: sed donum intellectus uidetur
per ordinari ad certitudinem fidei, quae
est fructus. Dicit enim glossa ad Galat. 5. quod
est fructus, & de inuisibilibus certitudo
fidei: fides respondeat dono intellectu.

RESP. Dicendum, quod sicut supra
dicitur de fructibus ageretur, fructus spiritus
ultima, & delectabilia, quae in nobis pronuntia-
tute Spiritus sancti. Vltimum autem & delectabile
nō finis, quae est propriū obiectū uoluntatis. Et
quod illud quod est ultimum & delectabile in uoluntate
quodammodo fructus eorum aliorum, quae pertinent ad
uoluntatem. Secundo uero hoc ergo doni, uel uoluntatis
aliqui potest accipi duplex fructus: scilicet
de potentia ad suā potestatem: alius autem quae
nō ad uoluntatem. Et secundum hoc
quod dono intellectus respondet pro proprio
des. f. fidei certitudo: sed pro ultimo fru-
det ei gaudium, quod pertinet ad uoluntatem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod
fructus fidei, quae est uirtus. Sic autem non
des, cum dicitur fructus, sed pro quadam
dei, ad quam homo peruenit per donum
intellectus.

AD SECUNDVM Dicendum, quod
uniuersaliter procedere intellectu. Non
assentire credendo aliquibus propositionibus
liter intelligeret: sed perfectio intellectus
fidem quae est uirtus, ad quam quidem in-
fectionem sequitur quadam fidei certitudo.

AD III. Dicendum, quod cognitio
nō potest esse in ipsa: quia talis cognitio non
per se, sed propter aliud: sed cognitio per
fructum in seipsa. scilicet certitudine eorum, quae
dono consilij, quod pertinet solum ad
practicam, non respondet aliquis fructus
Donis autem sapientiae, intellectus, & scientiae
possunt esse ad speculatiuam cognitionem
det solum unus fructus, qui est certitudo
mine fidei. Plures autem fructus pertinent
ad partem appetitiuā, quae, sicut iam dictum
finis, qui importatur in nomine fructus
tinet ad uim appetitiuam, quam intellectus

QVAESTIO IX.

De dono scientiae in quatuor ar-
ticulis diuisa.

DEINDE considerandum
est de dono scientiae.